

■ ■ ■ BJART HOLTSMARK:

Om ikke føre var så etter snar

Noen merknader til pensjonskommisjonens foreløpige innstilling

Finansminister Per-Kristian Foss ga nylig uttrykk for at regelstyrt utgiftsvekst gir ham liten handlefrihet i utformingen av statsbudsjettet. Det kan være en forsmak på hvordan våre fremtidige finansministere etter hvert vil få det. Dersom regelverket ikke endres, vil folketrygdens utgifter til alderspensjoner i trettiårsperioden fra 2010 til 2040 vokse med rundt regnet tre milliarder kroner pr år.¹ På toppen av dette kommer voksende statlige AFP-bidrag og statlige tjenestepensjoner. Og vi snakker om en trettiårsperiode der:

- antallet personer over 90 år tredobles og gir tilsvarende behov for omsorg og pleie.
- antall personer i yrkesaktiv alder vil vise en helt ubetydelig vekst.

I dag ligger folketrygdens utgifter til alderspensjoner på om lag 80 milliarder kroner. Pluss på 100 milliarder eks-

tra og man nærmer seg de tilsvarende utgiftene om 40 år. Og da er tallene vel og merke deflatert ned med en lønnsindeks. I samme periode øker antallet personer i alderen 20-67 år med bare 200.000 eller knapt syv prosent.²

I den grad det er disse problemene som er av bakgrunnen for opprettelsen av pensjonskommisjonen kan man snakke om et forsøk på å være «etter snar» i stedet for «føre var»: Uansett hvor tøffe forslag pensjonskommisjonen måtte få gjennomslag for, vil man i praksis ikke kunne forhindre at folketrygdens utgifter til alderspensjoner begynner å vokse dramatisk om noen få år. Problemet er at mange typer regelenringer på dette feltet får full virkning først 50 - 60 år etter at de er vedtatt, mens eldrebølgen derimot begynner å skylle inn over oss om knapt ti år.³

Men det er tross alt lurt å forsøke å være etter snar når man ikke har vært føre var. Pensjonskommisjonen har mulighet til å foreslå reformer som vil begrense problemene. Ikke minst er det i prinsippet mulig raskt å innføre regler som gjør det mer lønnsomt å bli stående lenger i arbeid.

Pensjonskommisjonen skal avgi en delig rapport 1. oktober 2003. Men kommisjonen avga en foreløpig rapport i september i år og varsler at den endelige rapporten vil kunne ut i to alternative forslag som begge vil bety en stor og kontroversiell reform av folketrygden. De to alternativene er imidlertid meget forskjellige og det ene alternativet er mer kontroversielt enn det andre. I det mest kontroversielle alternativet innledes en overgang til et system med en lik statlig basispensjon til alle alderspensjonister. Inntekts- og

opptjeningsbasert pensjon utover denne overlates til tjenestepensjoner og individuelle ordninger. Dette innebærer altså at tilleggspensjonene i alderstrygden avvikes. Om de supplerende ordningene evt. skal være frivillige eller obligatoriske, har ikke kommisjonen foreløpig tatt stilling til. Kommisjonen sier at dagens minstepensjon utgjør et naturlig utgangspunkt for nivået på en basispensjon. Dette al-

¹ Beløpene er deflatert med den relevante lønnsindeks.

² 180 milliarder er et grovt anslag på folketrygdens utgifter til alderspensjoner i 2040 som er bygget på en befolkningsfremskrivningen der økningen i levealder fortsetter noe raskere enn lagt til grunn i pensjonskommisjonens beregninger. Pensjonskommisjonen har foreløpig lagt til grunn middelalternativet for dødelighet, noe som gir knapt 20 milliarder lavere utgifter til alderspensjoner i 2040. I middelalternativet brytes den trendmessige veksten i gjennomsnittlig levealder.

³ Hvor raskt en reform av folketrygden kan slå gjennom i reduserte utgifter i statsbudsjettene, avhenger særlig av hva som regnes som opparbeidede rettigheter. Her er man trolig i et stort juridisk tåkelandskap. Men 1992-reformen kan gi en pekepinn på hvor raskt det oppfattes som rimelig å gå frem. I denne reformen senket man taket for redusert opptjening fra 8 til 6 G samtidig som man reduserte prosentatsen for beregning av folketrygdens tilleggspensjoner fra 45 til 42 prosent. I 1992-reformen ble det bestemt at allerede opparbeidede pensjonspoeng skulle gi grunnlag for samme pensjon som før, slik at de nye reglene bare skulle brukes på poeng opparbeidet fra og med 1992. Dette innebærer i praksis at først i 2032 vil de nye pensjonistene få pensjoner utelukkende etter reglene fra 1992-reformen. Men det vil være pensjonister med pensjoner beregnet delvis etter de gamle reglene i flere tiår etter 2032. Anvender man samme prinsipp for en ny reform som i beste fall gjennomføres fra og med 2005, vil denne reformen altså først få fullt gjennomslag når eldrebølgen roer seg ned utover i andre halvdel av det 21. århundre.



Bjart Holtsmark er forsker i Statistisk sentralbyrå

TEMA: Pensjonskommissjonen

ternativet kaller jeg i det følgende for *privatiseringsalternativet*.

I kommisjonens foreløpige rapport drøftes bare ganske overfladisk hvordan en eventuell avvikling av tilleggs-pensjonene skal skje i praksis. En slik avvikling vil måtte skje over mange tiår i og med at det verken er juridisk eller annet grunnlag for å frata noen allerede opptjente pensjonspoeng og ditto tilleggspensjoner. I praksis må altså denne avviklingen skje så sakte at man i begrenset grad reduserer tilleggs-pensjonene til problemets egentlige opphav, de store fødselskullene fra etterkrigstiden, jf. Holtsmark (2000).

Men det er ikke dermed sagt at privatiseringsalternativet ikke er et svar på de utfordringene folketrygden står overfor. Tvert imot er dette kanskje løsningen man uansett vil gå mot i det lange løp. Og en slik reform vil dempe den offentlige utgiftsveksten. De store fødselskullene fra 1960-tallet skal for eksempel først pensjoneres om rundt regnet 30 år. Et vedtak om stopp i poengopptjening fra for eksempel 2005 vil derfor i vesentlig grad redusere disse kullenes tilleggspensjoner.

Kommisjonens andre hovedalternativ er det den kaller «en modernisert folketrygd». Denne ladede språkbruken er det rimelig å tolke som et forvarsel om at flertallet i kommisjonen kommer til å anbefale dette alternativet. Her beholdes tilleggs-pensjonene i alderstrygden, men i motsetning til i dag skal størrelsen på den enkeltes tilleggs-pensjon være «... proporsjonal med summen av den arbeidsinntekten de har hatt gjennom livet opp til et bestemt nivå eller tak for årsinntekten.» Kommisjonen vil innføre det man kaller en livsløpsopptjening der besteårsregelen og taket på 40 opptjeningsår opphører. Dermed får man høyere pensjon jo lenger man står i arbeid. Samtidig skal årlig beregnet pensjons-poeng være proporsjonalt med inntekten opp til et visst øvre nivå der poengopptjeningen stopper.⁴

Poenget med opphevelse av 40-års taket og innføring av livsløpsopptjening er å øke den enkeltes økonomiske gevinst av å bli stående lenger i arbeid. Samtidig fører dette til at innbetaling av trygdeavgifter av den enkelte i større grad vil bli oppfattet som en form for tvungen sparing og ikke en skatt. Det

vil gjøre det individuelt sett mer lønnsomt å arbeide. På denne måten vil man bidra til å begrense utgiftssiden og styrke inntektssiden i trygdebudsjettene.

I denne kommentaren vil jeg begrense meg til å se på visse argumenter og begreper som kommisjonen bruker. Blant annet vil jeg se på ett argument som brukes når kommisjonen sammenligner egenskapene til de to hovedalternativene til reform. Her mener jeg at man kommer opp med et sviktende argument for moderniseringsalternativet. Det heter nemlig på side 47 at moderniseringsmodellen vil ha en bedre virkning på arbeidsinsentivene enn en modell med lik statlig pensjon til alle pensjonister. Dette mener jeg må være feil, og at det strengt tatt er omvendt. Modellen med lik statlig basispensjon mener jeg må være den modellen som gir de sterkeste insentivene til å arbeide. Mer om det nedenfor.

Jeg vil også berøre bruken av begrepet *fondering*. Kommisjonen varsler at den vil anbefale en omlegging i retning av økt «fondering». Jeg bruker her hermetegn, fordi jeg synes en svakhet med den foreløpige rapporten er at man er upresis i omgangen med dette begrepet. Etter min mening er det et problem i den offentlige debatten at *fondering* har ulike tolkninger samtidig som sentrale debattanter formulerer seg som om begrepet har en velkjent og entydig definisjon. En oppgave for pensjonskommissjonen i sluttrapporten er å legge grunnlag for en offentlig debatt om fondering der deltakerne ikke snakker forbi hverandre fordi man legger ulike begrepsdefinisjoner til grunn.

I denne kommentaren vil jeg forsøke å belyse et lite utvalg av de mange problemstillinger som Pensjonskommissjonen arbeider med. Jeg gjennomgår ikke kommisjonens sammensetning eller mandat, da dette er omtalt i Bjørn Halvorsens artikkel i dette nummer av Økonomisk forum.

Hvorfor trenger vi en pensjonsreform?

Dagens pensjonister tilhører i hovedsak de små fødselskullene fra etterkrigstiden, og derfor er det ikke så veldig mange av dem. Arbeidsstyrken er derimot i stor grad rekruttert fra de store fødselskullene fra etterkrigstiden.

Om få år begynner dette sakte, men sikkert å bli snudd på hodet. De store etterkrigskullene skal begynne å gå av for aldersgrensen samtidig som de små fødselskullene fra de siste to-tre tiårene av det 20. århundre skal utgjøre hovedtyngden av arbeidsstyrken. Den demografiske utviklingen vil altså gi flere pensjonister, men liten vekst i arbeidsstyrken.

På toppen av dette har vi laget et system der folketrygden, AFP-ordningene og en rekke andre pensjonsordninger medfører at den økonomiske gevinsten av å bli stående lenge i arbeid er liten. For en del grupper er det i dag til og med mer lønnsomt å ta ut en delpensjon etter fylte 62 år enn å bli stående i full stilling. Slikt blir det selvsagt enda flere pensjonister og enda færre arbeidstakere av.

Disse utviklingstrekkene skaper de offentlige budsjettproblemene som er nevnt innledningsvis. Problemene forsterkes ytterligere av at de store fødselskullene fra etterkrigstiden vil ha vesentlig høyere alderspensjoner enn sine forgjengere, ikke bare i inflasjonsjusterte absolute tall, men også relativt til det samtidige lønnsnivået. Dette henger sammen med at etableringen av folketrygden i 1967 innebar en 40 år lang opptrappingsplan for offentlig finansierte tilleggs-pensjoner. I 2007 pensjoneres derfor det første kullet med fulle tilleggs-pensjoner fra folketrygden. Og i årene som følger etter dette vil gjennomsnittlig tilleggs-pensjon vokse sterkt etter hvert som kullene med små eller ingen tilleggs-pensjoner erstattes av etterkrigskullene med sine høye tilleggs-pensjoner.

Kort sagt: De av oss som er født i etterkrigstiden har grunnlag for å håpe på en langvarig pensjonisttilværelse der vi vil kunne nyte godt av høye tilleggs-pensjoner fra folketrygden. Spørsmålet er om dette forbruket i pensjonisttilvæ-

⁴ I dag er det en relativt svak sammenheng mellom livsinntekten og tilleggs-pensjonen, av flere grunner. For det første beregnes tilleggs-pensjonen uti fra pensjonspoengene i de 20 beste poengårene. Dessuten: For å få maks pensjon må man ha hatt pensjonsgivende inntekt på minst ett grunnbeløp i 40 år, men ytterligere poengår gir ingen pensjonsøkning. For inntekter mellom 6 og 12 G er det i dag bare hver tredje inntektskrone som gir grunnlag for pensjonspoeng. Inntekter over 12 G gir ikke ytterligere pensjonspoeng.

TEMA: Pensjonskommisjonen

Tabell 1. *Inntekt etter skatt for AFP-pensjonist som hadde 200.000 i årslønn før pensjonering.*

Ekstrainntekt ved siden av AFP	Inntektsnedgang. Ærlig person	Inntektsnedgang Velinformert luring	Gevinst av å være velinformert luring
-	-26 09	-26 095	-
15 000	-17 448	-17 448	-
50 000	-16 812	-10 950	5 862
100 000	- 7 529	- 1 667	5 862
150 000	1 754	6 717	4 963

relsen er noe vi har gjort oss fortjent til gjennom sparing? Eller om det skal betales ved at våre små barnekull skal redusere sitt forbruk gjennom sin yrkesaktive periode? Dersom det siste er riktig, burde vi kanskje beslutte at vi ikke skal gi oss selv så høye tilleggspensjoner likevel. Privatiseringsalternativet vil være en slik løsning. Men ettersom det neppe verken er etisk eller juridisk grunnlag for å frata noen opparbeidede rettigheter, er dette som sagt en langvarig prosess som bare delvis kan løse problemet.

AFP-ordningen

AFP-ordningen er den viktigste årsaken til at det for store grupper er lite å tjene på å bli stående i arbeid frem til ordinær pensjonsalder. AFP-ordningen fortjener derfor et lite sidesprang.

Spesielt for lavtlønsgrupper er AFP gunstig dersom man har mulighet for å ta ut en delpensjon. Dette skyldes at AFP-pensjonen er høyere enn ordinær alderspensjon fra folketrygden samtidig som personer som mottar AFP-pensjon, får mulighet for å bli skattlagt etter skattebegrensingsregelen. Spesielt gunstig blir det dersom man er informert om et spesielt, helt nyetablert smutthull i regelverket.⁵

Tabell 1 viser nedgang i disponibel inntekt etter skatt for en person med en årslønn på 200 000, men som går av med AFP. Dersom vedkommende ikke har lønnsinntekter i tillegg til AFP-pensjonen, gir dette en reduksjon i disponibel inntekt på om lag 26 000 kroner.

Men inntektstapet reduseres betydelig dersom AFP-pensjonisten arbeider deltid. Velger denne 62-åringen for ek-

sempel å gå ned til halv stilling, vil inntektstapet kunne begrenses til knapt to tusen kroner. Men da må vedkommende oppgi til myndighetene at forventet lønnsinntekt er 85 000 kroner, og ikke 100 000, jf. fotnote 4.

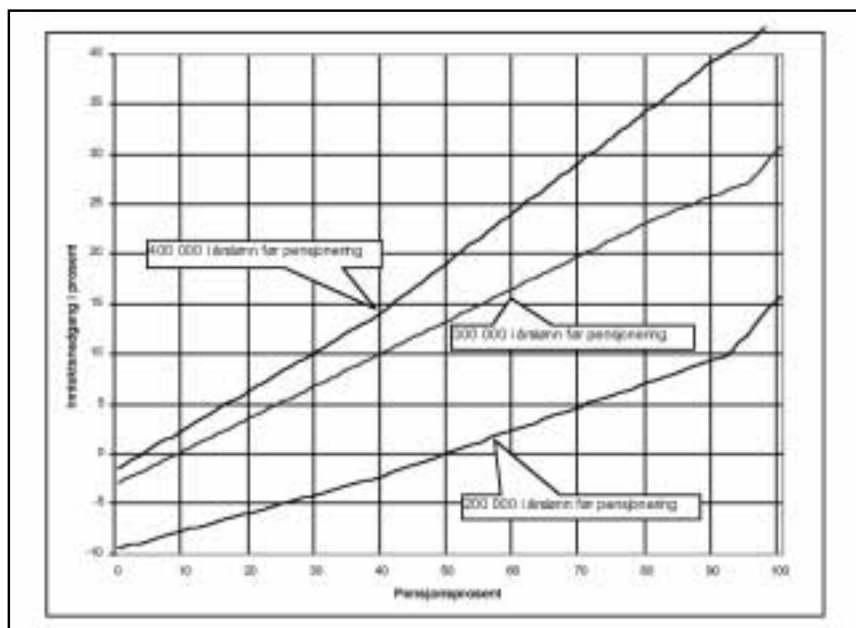
Figur 1 viser litt mer generelt sammenhengen mellom pensjonering og inntektsnedgang for AFP-pensjonister. En 62-åring med en årslønn på 200 000 kroner vil tape på å bli stående i fullt arbeid i forhold til å gå over i en 40 prosent stilling. For personer med noe høyere inntekter (300 000 til 400 000) vil en pensjonsprosent på 50 prosent bety en inntektsnedgang på under 15

prosent.⁶ For nærmere omtale av AFP-pensjonisters insentiver til å arbeide, se Holtmark (2002).

⁵ I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2002 vedtok Stortinget at det såkalte toleransebeløpet skal heves fra 4000 til 15000 kroner. AFP-pensjonister må nemlig i forkant av hvert kalenderår oppgi til trygdeetaten hvor mye man forventer å motta i lønnsinntekt, og så utbetales det en avkortet AFP-pensjon i henhold til de gitte opplysningene. Dersom avviket mellom realisert og oppgitt lønnsinntekt er større enn det fastsatte toleransebeløpet, skjer det så et etteroppgjør. Med et toleransebeløp på 15 000 kroner betyr det at man bør oppgi en forventet inntekt som er 15 000 kroner mindre enn det man faktisk regner med å tjene, for dermed å få utbetalt en for høy pensjon uten at det senere skjer et etteroppgjør. I praksis kan man tjene opp til 14 000 kroner på å oppgi gale opplysninger på denne måten, jf. tabell 2. For min del synes jeg det er ganske trist at Regjeringen, med Stortingets velsignelse, har valgt å lage et system som på denne måten gir gevinster til velinformerte luringer og straffer de som gir riktige opplysninger til trygdeetaten. For flere talleksempler, se Aftenposten 13/6 2002.

⁶ Grunnen til at personer med lønnsinntekter rundt 200 000 kommer så gunstig ut med en deltids AFP-pensjon, er at er på et inntektsnivå der de blir skattlagt etter skattebegrensingsregelen. Samtidig er det en pussig regel som sier at enhver som mottar minst én krone i AFP-pensjon har rett til å bli skattlagt etter skattebegrensingsregelen.

Figur 1: *Prosentvis inntektsnedgang ved pensjonering etter pensjonsprosent.*



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

TEMA: Pensjonskommissjonen

Disse tallene illustrerer at vi har et pensjonssystem som gjør det lite lønnsomt å arbeide, men lønnsomt å tidlig bli alderspensjonist, i alle fall for omtrent halvparten av arbeidsstyrken. Insentivstrukturene ville kunne bli vesentlig bedre dersom pensjonskommissjonen kan vinne frem med et system der AFP-ordningen i sin nåværende form avvikles og der all ikke-uførebaseret tidligpensjonering innlemmes i et system der pensjonsutbetalingene står i et aktuarisk forhold til innbetalingene til systemet. I et slikt system kunne hele ordningen med avkorting av pensjon mot arbeidsinntekter avvikles og dermed på en helt annen måte stimulere eldre til å bli stående i arbeid.

Basispensjoner eller modernisering?

I privatiseringsalternativet må det enkelte individ selv skaffe seg inntekter utover minstepensjon enten gjennom individuell sparing eller gjennom tjenstepensjonsordninger. En slik reform kan skje ved at det ikke gis anledning til å opparbeide pensjonspoeng etter en gitt dato, men at pensjonspoeng opparbeidet før denne dato skal gi grunnlag for pensjon etter nåværende regler.

I det såkalte moderniseringsalternativet beholdes i en viss forstand systemet med tilleggspensjoner. Men det skal ikke lenger være slik at alle får en grunnpensjon. Tvert i mot skal den enkelte pensjonist som hovedregel få en pensjon som står i forhold til de innbetalinger som han eller hun har foretatt gjennom yrkeslivet. Imidlertid, dersom dette bare gir grunnlag for en pensjon som faller under et visst nivå, så skal det ytes en behovsprøvet garantipensjon. Det antydes at dagens minstepensjon er et rimelig nivå for en garantipensjon.

Denne artikkelen er ikke noe forsøk på å argumentere for den ene eller andre løsningen. Jeg vil derimot ta for meg ett av argumentene som kommissjonen bruker for moderniseringsalternativet. På side 47 heter det at «(...) modellen med proporsjonal inntektspensjon med garanti (har) en bedre virkning på arbeidsinsentivene enn en modell med lik statlig basispensjon til alle pensjonister. Det skyldes at med en proporsjonal inntektspensjon med garanti er det bare garantitillegget som

skattefinansieres. Med en lik statlig pensjon til alle er det et mange ganger så stort beløp som skal skattefinansieres. Selv om behovsprøvingen har negative insentiveffekter ved garantipensjon, så blir arbeidsinsentivene alt i alt bedre så lenge ikke for mange blir utsett for behovsprøving.»

Dette mener jeg må være feil. Både i moderniseringsalternativet og privatiseringsalternativet garanteres alle alderspensjonister noe som tilsvarer dagens minstepensjon. Pensjoner utover dette må man i begge alternativer spare til selv. I moderniseringsalternativet skjer det gjennom en obligatorisk sparing innenfor et statlig organisert system. I privatiseringsalternativet skjer sparingen til tilleggspensjoner gjennom arbeidsmarkedsbaserte og individuelle ordninger. Slik sett har systemene mange prinsipielle likheter. Forskjellen det legges vekt på i sitatet over er at man i moderniseringsalternativet også må spare til sin minstepensjon. Men så lenge denne uansett garanteres kan ikke insentiveffekten det henvises til være reell.

Skal man først sammenligne effektivitetsegenskapene til de to alternativene, mener jeg privatiseringsalternativet faktisk må komme noe bedre ut enn moderniseringsalternativet. Årsaken er at man i moderniseringsalternativet vil sette et tak for hvor høy pensjon man kan få. Dermed vil enkelte individer foreta innbetalinger til systemet som ikke gir grunnlag for økt pensjon. Slike innbetalinger vil ha like uheldige insentiveffekter som andre skatter og avgifter.

Fondering - behov for begrepsmessig opprydning

I kommisjonens mandat heter det at det må vurderes om «(...) en fondering av pensjonsytelsene kan bidra til å sikre et bærekraftig pensjonssystem på sikt.» Jeg er usikker på hva som her menes med *fondering*. Jeg tror de senere års debatt om fondering av pensjonsforpliktelse har blitt forkludret av at debattantenes begrepsdefinisjon varierer. Her er det behov for en opprydning, og jeg håper den kommer i pensjonskommissjonens sluttrapport.

I den foreløpige rapporten viser man til at det i Moland-utvalget (NOU

1998:10) ble skilt mellom formell (juridisk) og reell (økonomisk) fondering. Men deretter fortsetter man å bruke begrepet uten å presisere hvilken betydning man legger til grunn. Og delvis er det uklart hvilken betydning som er lagt til grunn, noen ganger skinner det i gjennom at de snakker om formell fondering, andre ganger reell fondering.

Fondering i juridisk forstand ble i Moland-utvalget omtalt som ordninger der finansieringen av pensjoner knyttes til spesielle fond. Fondering i reell eller økonomisk forstand innebærer derimot at akkumulasjon av pensjonsgjeld til enhver tid motsvares av sparing. Denne sparingen må ikke nødvendigvis være knyttet til spesielle pensjonsfond, men kan ta alle mulige andre spareformer.

Motstykket til reell fondering er såkalte pay-as-you-og-systemer (PAYG). I et offentlig PAYG-system finansieres pensjonsutbetalingene ved å justere skatter og avgifter opp og ned for hele tiden å sikre løpende inndekning av utgiftene. I et slikt system kommer generasjoner som er født i perioder med store fødselskohorter godt ut, mens generasjoner som er født i perioder med små kull kommer dårlig ut. Og hvis ikke høye olje- og gasspriser redder oss, blir trolig noen PAYG-effekter av denne typen merkbare når eldrebølgen kommer: Skatter og avgifter må øke for å finansiere etterkrigskullenes alderspensjoner, og dermed sendes regningen til de som er født i tiårene før og etter tusenårskiftet.

Ved reell fondering av offentlige pensjonsytelser sparer offentlig sektor i samsvar med den løpende økningen i fremtidige pensjonsforpliktelser man påtar seg. Dermed gis det grunnlag for at skatte- og avgiftsnivået kan være uavhengig av svingninger i offentlige pensjonsytelser.

Ettersom det ikke eksisterer noe eget fond som skal finansiere folketrygdens utbetalinger til alderspensjoner nå og i fremtiden, er det lett å fastslå at folketrygden ikke er fondert i formell forstand. Det er ikke like lett å fastslå om folketrygden heller ikke er fondert i reell forstand. Det er et spørsmål om staten har spart og investert i takt med at pensjonsforpliktelsene i folketrygden har bygd seg opp. At petroleumsfondet er mindre enn anslåtte forpliktelser på

2,3 milliarder kroner er bare en side av saken. Den norske stat har også andre aktiva. Men mest trolig vil en analyse konkludere med at vi ikke har full reell fondering av folketrygden.

Hele folketrygden, eller mer realistisk deler av den, kan i prinsippet over natten fonderes i juridisk-formell forstand gjennom et stortingsvedtak. Det kan skje gjennom opprettelse av et (helt eller delvis lånefinansiert) fond som juridisk knyttes til statens pensjonsforpliktelser.

Folketrygden kan derimot ikke gjennom et tilsvarende stortingsvedtak fonderes i reell forstand. Reell fondering kan bare skje gjennom faktisk sparing. Stortinget kan således vedta at folketrygden skal bli reelt fondert, men det vil ta lang tid å få det til.

Sluttkommentar

Moderniseringsalternativet og privatiseringsalternativet har i virkeligheten mange prinsipielle likheter. De indivi-

duelle og arbeidsmarkedsbaserte spare- og pensjonsordninger som vil oppstå dersom man velger privatiseringsalternativet, vil sørge for at det blir en mer aktuarisk riktig sammenheng mellom det enkelte individs innbetalinger og utbetalinger. Men det er også nettopp hva moderniseringsalternativet innebærer.

I moderniseringsalternativet legges det opp til at sparing til tilleggspensjonene er obligatoriske. Men obligatoriske ordninger kan også etableres innenfor privatiseringsalternativet, for eksempel gjennom en lovbestemt plikt for arbeidsgivere til å inkludere de ansatte i en privat pensjonsordning. Tilsvarende lovpålegg kan gis til selvstendig næringsdrivende. I og med at private pensjonsordninger som regel er fondert både reelt og formelt, vil man med privatiseringsalternativet også på sikt få fonderte ordninger for tilleggspensjoner i Norge. I moderniseringsalternativet må dette etableres gjennom ett eller flere statlige fond.

Hva pensjonskommissjonen klarer å få til av politisk akseptable løsninger, kan bli avgjørende for statens økonomiske handlefrihet om noen tiår. Det hele handler mye om hvorvidt vi skal fortsette utviklingen i retning av en stat som tar inn en raskt stigende del av nasjonalinntekten i skatt for så å fordele de samme inntektene ut igjen til husholdningene.

Referanser:

Holtmark, Bjart (2000): Folketrygden i det 21. århundre: Tilbake til start? Sosialøkonomen 3/2000.

Holtmark, Bjart (2002): Hva får AFP-pensjonister igjen for å arbeide? Økonomiske analyser 2/2002.

NOU 1998:10 Fondering av folketrygden.